

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕФОРМУВАННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Є. О. Балацький, к.е.н.

ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

Стратегічний розвиток будь-якого міста, максимальне задоволення соціальних, економічних, культурних, екологічних та інших потреб місцевого населення потребує адекватного фінансового забезпечення. Як свідчить світовий досвід процесів формування і використання фінансових ресурсів різних територіальних громад не є універсальними. Так, фундаментальні принципи та специфічні особливості організації місцевих фінансів у кожній країні формуються під впливом історичного розвитку різноманітних політичних, економічних та інших чинників.

Що стосується України, то на сьогоднішній день система організації місцевих фінансів в нашій державі є далекою від досконалості, зокрема розподіл повноважень між бюджетної системи характеризується надмірною централізацією забезпеченість місцевих бюджетів власною ресурсною базою катастрофічно недостатньою. Для визначення основ стратегічних орієнтирів реформування системи міжбюджетних відносин в Україні, на нашу думку, необхідним є вивчення де зарубіжних країн та дослідження існуючих теоретичних підходів до даного питання.

Перш за все, слід виділити дві основні концепції організації міжбюджетних відносин, а саме бюджетний федералізм та бюджетний унітаризм. Основна відмінність між даними концепціями полягає у механізмі забезпечення суспільних благ центральному та місцевим рівням. Так, серед основних принципів бюджетного федералізму можна відзначити незалежність джерел фінансування бюджетів кожного рівня та самостійне прийняття рішень про напрямки використання коштів; рівноправність суб'єктів місцевого самоврядування у фінансових відносинах з центром.

На противагу бюджетному федералізму, бюджетний унітаризм базується на провідній ролі центральних органів управління, високому ступені їх впливу на органи місцевого самоврядування.

На перший погляд, вибір однієї з цих концепцій при побудові власної бюджетної системи напряму пов'язаний із формою державного устрою в країні. Так, бюджетний федералізм як найповніше відповідає потребам суб'єктів федерації забезпечити свою автономію у формуванні і розподілі власних фінансових ресурсів, та водночас дозволяє забезпечити єдність загальнодержавних інтересів та інтересів населення, що проживає на окремих територіях суб'єктів федерації чи муніципальних утворень. Наприклад, основні принципи бюджетного федералізму знайшли своє відображення в організації місцевих фінансів в таких федеративних державах, як США, Німеччина, Австрія.

Що стосується бюджетного унітаризму, то він покликаний забезпечувати однаковий рівень надання суспільних благ на всій території держави. При цьому місцевим фінансам у цій системі відведена пасивна роль, а організація міжбюджетних відносин цілком визначається центральним урядом.

З іншого боку, концепція бюджетного федералізму може бути застосована і до не федеративних держав у випадку, якщо вони мають багаторівневу структуру управління із власними інститутами прийняття владних рішень на кожному з рівнів. Крім того, починаючи з 70-х років минулого століття в багатьох унітарних країнах розпочався процес децентралізації, що супроводжувався в тій чи іншій мірі впровадженням принципів бюджетного федералізму, та був спрямований на максимальне забезпечення потреб громадян. Це, насамперед, проявилось у розмежуванні витрат між рівнями бюджетної системи, посиленні фіскальної автономії регіональних і місцевих бюджетів.

Результатом зазначених тенденцій у сфері місцевих фінансів та міжбюджетних відносин стало формування нового змішаного типу організації міжбюджетних фінансових відносин, який поєднав у принципи як бюджетного унітаризму, так і бюджетного федералізму.

На думку автора, зазначені вище тенденції мають бути враховані при формуванні бюджетної політики і в Україні. При цьому ключова роль повинна відводитись місцевим бюджетам, зокрема, бюджетам міст. Адже саме міста є осередком економічного життя населення, місцем концентрації як промислово-виробничого, так і науково-інноваційного, екологічного, культурного потенціалу.

Таким чином подальший пошук шляхів оптимізації міжбюджетних відносин в Україні повинен ґрунтуватися на посиленні автономії органів місцевого самоврядування, та враховувати при цьому ряд національних особливостей економічного, політичного, соціального характеру.

Балацький, Є.О. Теоретичні основи реформування міжбюджетних відносин в Україні [Текст] / Є.О. Балацький // Шляхи та інструменти модернізаційного прориву економіки України: збірник матеріалів науково-практичної конференції (21-22 жовтня 2010 р., м. Одеса). - Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2010. - С. 158-159.